

De onhoudbaarheid van de opvatting dat na-Bijbels Israël een uitzonderlijke religieuze status bezit

Steven Paas

1. Inleiding

Bittere herinneringen van medeplichtigheid aan misdaden tegen de Joden hebben het bewustzijn van veel christenen in de westerse wereld bezwaard. Gevoelens van collectieve schuld en schaamte hebben de weg vrijgemaakt voor sterke reacties, culminerend in recente kerkelijke schuldverklaringen aan het adres van het Joodse volk. Die gevoelens en reacties hebben zich aangesloten bij de eeuwenoude aangevochten gedachte dat na-Bijbels Israël of het Joodse volk een speciale religieuze positie zou bezitten in Gods heilsplan en daarom in een uitzonderlijke relatie tot de Kerk zou staan. Mede onder invloed van Engelse Puriteinen ontwikkelde deze gedachte zich in piëtistische kringen in Nederland vanaf de nadagen van de zestiende-eeuwse Reformatie.¹ In die nieuwere opvatting gaat het om iets anders dan de in de christelijke traditie onbetwiste relatie tussen de Kerk en Gods openbaringsgeschiedenis via het oude Bijbelse Israël. Volgens de nieuwere invulling zou het huidige na-Bijbelse Israël, als het specifieke ‘volk van God’, een unieke plaats en een bijzondere toekomst in Gods heilsplan hebben behouden en daarom een uitzonderlijke, ‘onopgeefbare’ relatie met de Kerk hebben. Velen hebben dat idee omarmd als een Bijbels dogma, inclusief de verreikende theologische en politieke gevolgen ervan. In dit artikel laten we de politieke impact grotendeels rusten.

Maar de vraag is of zo’n vermeende uitzonderlijke positie voor één etnische groep in overeenstemming kan worden gebracht met de theologische gevolgen van wat de apostel Paulus zegt over juist de opheffing van etnische scheidingsmuren (*Efeze 2:14*), over de gelijkheid in Christus tussen Jood en Griek (*Galaten 3:28*), en over de niet-etnische en universele betekenis van de kwalificatie ‘Jood-zijn’ (*Romeinen 2:25-29*). Bovendien zegt Paulus over ons, mensen in het algemeen: ‘allen hebben gezondigd en missen de heerlijkheid van God’ (*Romeinen 3:23*). We hebben het doel van ons leven gemist en schieten dus tekort. Daarom hebben we geen vrede met God en zijn we overgegeven aan vergankelijkheid en dood.

Deze impopulaire waarheid betreft Joden en niet-Joden van alle tijden en plaatsen. De Heere Jezus Christus heeft echter het werk van verzoening volbracht, dat volmaakt en volledig voldoende is voor de verlossing van alle mensen. Bijgevolg worden allen die zich in geloof aan Hem overgeven gered (*Romeinen 3:24-31*). Met het perspectief van vrede met God en eeuwig leven zien christenen uit naar de nieuwe hemel en de nieuwe aarde, die Hij bij Zijn Wederkomst volledig zal realiseren. Jezus Christus en dit Goede Nieuws vormen het hart van de Bijbel. De climax daarvan wordt weliswaar zichtbaar in het Nieuwe Testament, maar het leven, het lijden, de dood en de opstanding van Christus vormen ook al het ultieme perspectief van het Oude Testament, vooral van de metaforen en profetieën erin.² Alleen door de persoon en het werk van Christus, die in ons werkt door Zijn Geest, kunnen we toegang krijgen tot de Bijbel en deze begrijpen. In Hem is de universele betekenis van het geheel van de Schrift samengetrokken.

---

¹ Voor de historische ontwikkeling van deze Israëlvisie in Nederland, zie de hoofdstukken 9, 10, 11 en 13 en de uitgebreide bibliografie in mijn: *Israëlvisies in beweging: Gevolgen voor Kerk, geloof en theologie*, Kampen: Brevier 2014.

² Het metaforisch karakter van het Oude Testament is aan de hand van veel Bijbelse en buiten-Bijbelse voorbeelden mooi beschreven door: Bert van Veluw, *Jezus' kruisdood in beeld: hedendaagse en bijbelse metaforen van verzoening en verlossing*, Van Warven 2022. Hij maakte gebruik van o.a.: Nicholas Thomas (Tom) Wright, *Goede Vrijdag: De dag dat de Revolutie begon*, Franeker: Van Wijnen, 2018

De beweging binnen het christendom die, op welke wijze dan ook, een religieuze uitzonderingspositie voor etnisch Israël claimt, duid ik in dit artikel aan met de termen *christenzionisme* en *israëlisme*. De term *christenzionisme* betreft organisaties, vooral in de Westerse wereld, van extreme voorvechters van deze mening, die zij theologisch en politiek consequent en ver doorvoeren.³ De term *israëlisme* slaat op de veel algemenere en ook minder scherp gedefinieerde opvatting dat na-Bijbels Israël of het joodse volk meer dan andere volken en religies een band heeft met het de christelijke levensovertuiging.⁴

Ik verdedig de volgende stellingen: De beweging van het *christenzionisme*, of – in bredere zin – van het *israëlisme* heeft een speciale religieuze status toegedacht aan het Joodse volk en het na-Bijbelse Israël, en het heeft die gedachte in het centrum van persoonlijk geloof, theologie en Kerk geplaatst. Dit is schadelijk, omdat hierdoor de unieke centrale positie van Christus als de ‘Redder van de wereld’ (1 *Johannes* 4:14) in verschillende gradaties onder druk is komen te staan.

2. Christus is het hart van de Bijbel

Dit is de overkoepelende boodschap van het boek, *Het israëlisme en de plaats van Christus*, een door mij geredigeerde en in het Nederlands en het Engels verschenen verzameling bijbelstudies door 14 theologische experts, waaronder Gregory K. Beale en Owen Palmer Robertson.⁵ Die strekking hebben ook mijn verdere publicaties over dit onderwerp, in het Engels,⁶ en in het Nederlands.⁷ De onverenigbaarheid van een christocentrische interpretatie

---

³ In Nederland denken we aan organisaties als de *Stichting Christenen voor Israël*, <https://www.christenenvoorisrael.nl/> en de *Jules Isaac Stichting*, <https://julesisaacstichting.org/>

⁴ De meeste evangelische en reformatorische kerken/ gemeentes in Nederland hebben zich in die zin uitgesproken. Zie <https://www.kerkenisrael.nl/vrede-over-israel/voi56-1c.php> voor een overzicht van Israëlposities in Nederlandse kerkordes. Ik noem hier alleen de Protestantse Kerk in Nederland (PKN) die in artikel I, lid 7 van haar Kerkorde zegt dat ‘de Kerk is geroepen gestalte te geven aan haar onopgeefbare verbondenheid met het volk Israël’.

⁵ Steven Paas (red.), *Het Israëlisme en de plaats van Christus: Christocentrische interpretatie van Bijbelse profetie*, Bc-Bs, 2017 (auteurs: Erik van Alten; Gregory K. Beale; Colin Chapman; Bram Maljaars; Joost van Meggelen; Duane Alexander Miller; Steven Paas; Wido van Peursen; Theo Pleizier; Raymond Potgieter; Owen Palmer Robertson; Stephen Sizer; Jos M. Strengholt; Martin van Veelen). <https://www.boekscout.nl/shop2/boek.php?bid=8349> [Recensie Piet Guit, ‘Klemmende waarschuwing tegen een Israëltheologie die Christus verdringt uit het centrum van de Bijbeluitleg’, <https://www.linkedin.com/pulse/klemmende-waarschuwing-tegen-een-isra%25C3%25ABltheologie-die-christus-guijt/?trackingId=jcA%2Bldj9RbC6PYQxdzoQhw%3D%3D>] Idem (ed.), *Israelism and the Place of Christ: Christocentric Interpretation of Biblical Prophecy*, LIT Verlag, Berlin, Munster, Vienna, Zurich, London, January 2018. (<https://www.linkedin.com/pulse/israelism-place-christ-steven-paas-1e/> ; <https://www.lit-verlag.de/isbn/978-3-643-90981-7>) Samenvatting en recensie door Alexander Stewart, in: *Biblical Theology Bulletin*, volume 50 -2020, p.101, 102 <https://www.linkedin.com/pulse/dr-stewart-reviews-israelism-place-christ-steven-paas/?trackingId=>

⁶ Zie mijn studie van Israëltheologieën, inclusief opvattingen van antisemitisme en van filosemitisme: *Christian Zionism Examined: A Review of Ideas on Israel, the Church, and the Kingdom*, Second Edition, Eugene Or.: Wipf & Stock, 2020, <https://wipfandstock.com/9781725254541/christian-zionism-examined-second-edition/>. In dit artikel heb ik het boek geïntroduceerd: ‘Aard en gevolgen van Israëlisme/ Christenzionisme’. <https://www.linkedin.com/pulse/interview-met-steven-paas-over-aard-en-gevolgen-van-isra%C3%ABlisme-paas/> Voor een recensie, zie: Bob Wielenga of *Christian Zionism Examined*, in: *In die Skriflig/ In Luce Verbi*, 56(1) 2022, ‘Is Christian Zionism a Heresy?’ <https://www.linkedin.com/pulse/christian-zionism-heresy-review-dr-bob-wielenga-steven-paas-1f/?trackingId=G44Wlfl6A22BZln8lQpr6g%3D%3D>

⁷ Bijvoorbeeld mijn: *Israëlvisies in beweging: Gevolgen voor Kerk, geloof en theologie*, Kampen: Brevier 2014 (<https://www.bol.com/nl/nl/p/israelvisies-in-beweging/9200000023055239/>); Idem, *Liefde voor Israël nader*

van de Schrift en een buitengewone status voor het na-Bijbelse Israël wordt ook aangetoond in de werken van gerenommeerde geleerden zoals Graeme Goldsworthy,⁸ John Stott,⁹ en Tom Wright.¹⁰ Met het oog op het belang van de interpretatie van de kerntekst *Romeinen* 11:26a ('Zo zal heel Israël zalig worden'), is het van belang om tevens te wijzen op de grondige studie van Bram Maljaars¹¹ en het essay over *Romeinen* van Piet Guijt.¹²

Kort gezegd is de Bijbel Gods liefdesbrief aan de hele mensheid. De Bijbel kan alleen worden geïnterpreteerd vanuit Christus als centrum, onder de leiding van de Heilige Geest. Ik ben ervan overtuigd dat dit ook geldt voor de profetische uitspraken over het herstel van Israël in het Oude Testament. Gods plan voor de redding van de wereld in Christus is in toenemende mate ontvouwd in met name die passages in het Oude Testament. Voor alle naties en in bijzondere zin voor de Kerk zijn de oudtestamentische beloften tot hun volledige vervulling en diepste betekenis gekomen in de Christus of de Messias, die het Nieuwe Testament ons heeft geopenbaard. Deze vervullende verbinding met Gods oudtestamentische beloften is precies de reden waarom de Zoon van God in zijn menszijn werd geboren uit een Joodse moeder en werd geadopteerd als 'Zoon van David'.¹³ Jezus vervulde alle oudtestamentische beloften (2 *Korintiërs* 1:20). Hij deed dat niet omdat Hij het Joodse nationalisme wilde verwerklijken, maar deze heilsbeloften hebben betrekking op Zijn eigen Koninkrijk dat onder alle volken worden aangekondigd, 'tot aan het uiterste van de aarde' (Hand. 1:8; Ps. 67:8).¹⁴

Christus voert de heilsgeschiedenis naar haar universele eindbestemming. Zijn woorden en de woorden van Zijn apostelen wijzen nooit op de buitengewone toekomst of religieuze betekenis die *christenzionisten* en *israëlisten* hebben toegekend aan het etnische Israël als een nationaal volk of een staat. Een dergelijke nationalistische notie zou in tegenspraak zijn geweest met het geestelijke en universele karakter van Christus' Koninkrijk, dat al door Johannes de Doper was aangekondigd (*Mattheüs* 3:2) en dat in principe reeds in de harten van gelovigen is gerealiseerd, hoewel de volledigheid of allesomvattendheid ervan nog uitstaat.

De Heere Jezus Christus is gezonden door God de Vader, als Zijn eeuwige goddelijke Zoon *en* als mens, om de wereld te redden. Als mens kwam Hij voort uit het volk Israël, maar zowel in Zijn menszijn als in Zijn godzijn kwam Hij voor alle volken. Vanaf het begin van de geschiedenis volgens *Genesis* heeft God zich gericht op de verlossing van de wereld. Op een concrete manier richtte Hij zich op de wereld door Zijn identiteit te tonen in Zijn handelen in een unieke relatie met het Bijbelse Israël. In retrospect kunnen we zeggen dat God in het Oude Testament steeds meer laat zien wie Hij in Christus is voor de hele wereld.

---

bekeken: Voor het Evangelie zijn alle volken gelijk, Kampen: Brevier 2015 (<https://www.bol.com/nl/nl/s/?searchtext=liefde+voor+israel+nader+bekeken>).

⁸ Graeme Goldsworthy, *Christ-Centered Biblical Theology: Hermeneutical Foundations and Principles*, Intervarsity Press 2012.

⁹ John Stott, 'The Place of Israel', via het internet gepubliceerd en ook in: Stephen Sizer, *Zion's Christian Soldiers: The Bible, Israel and the Church*, Leicester: Intervarsity, 2007.

¹⁰ Het belangrijkste werk van Nicholas Thomas (Tom) Wright is: *Christian Origins and the Question of God*, 4 delen, Fortress, 1992-2013.

¹¹ Bram Maljaars, *Heel Israël zal behouden worden: Een kritisch onderzoek van de gangbare exegese van Romeinen 11, speciaal vs.26*, Soesterberg: Aspekt, 2015.

¹² Piet Guijt 'Israël en de Gemeente: De bedoeling van Paulus met Israël in Romeinen 9-11, in het licht van de hele Schrift', CIP, 6-1-21, Wat Paulus duidelijk wil maken via Romeinen 9-11 - CIP.nl Zie ook: <https://www.linkedin.com/pulse/romeinen-9-11-het-licht-van-de-schrift-door-piet-guijt-steven-paas/?trackingId=L60jmdA9Ykz4YLxEvmWXpQ%3D%3D>

¹³ Steven Paas, *Westerse christenen met hun burens onderweg: Deelnemers aan de missie van Jezus, dichtbij en veraf* (Bc-BS, aug. 2020). <https://www.boekscout.nl/shop2/boek.php?bid=11011>, p. 25-30 'De Gezondene is ook de Zender' (Zie ook de Engelse uitgave: <https://wipfandstock.com/9781725275843/challenging-western-christians-and-their-neighbours/>)

¹⁴ Idem, p.31-44, 'Het universele doel'.

De inhoud van het Oude Testament wijst metaforisch op het leven, de dood en de opstanding van Jezus Christus. Het Oude Testament is dus, net zoals het Nieuwe Testament een ‘Boek van Christus’.¹⁵ Jezus Christus heeft de oudtestamentische verbondsrelatie met Israël voltooid, vervuld en verbreed in een nieuwe verschijningsvorm (*Hebreeën* 8:18), waarmee hij de universele en christocentrische reikwijdte ervan demonstreert.¹⁶ Hij is het licht van de wereld, voor alle volkeren, natuurlijk ook voor het Joodse volk. Uit alle volken van de aarde vergadert Hij Zijn ene en enige volk, de gemeenschap van alle gelovigen, het lichaam van Christus. Dit reddende werk zal vervolmaakt worden bij Zijn Wederkomst. Dan zal Hij belonen met de ‘krans van de rechtvaardigheid ... allen die Zijn verschijning hebben liefgehad’ (2 *Timotheüs* 4:8).

3. Theorieën over Israël en de Kerk

Veel christenen koesteren specifieke soorten van *israëlisme*, soms de ultieme consequentie ervan, het *christenzionisme*. Dit impliceert hun geloof in bepaalde religieuze gedachtenstelsels over de toekomst, het verleden en het heden. Zij verwachten een buitengewone betrokkenheid van het na-Bijbelse Israël bij de toekomst van de wereld. Meer in het bijzonder verbinden zij het huidige Joodse volk, inclusief de na-Bijbelse cultuur en de religie van het Jodendom, met de wortels van de Kerk en met het gewenste huidige karakter van de Kerk. Deze ideeën worden zowel op milde gematigde als op extreme manieren gehuldigd, maar vaak in een vermenging van beide.

Er bestaat een mild, grotendeels ongedefinieerd sentiment onder veel serieuze christenen, die – vóór de wederkomst van Christus – een nationaal herstel van Israël en een massale bekering van Joden tot Jezus Christus verwachten, wat verondersteld wordt een grote zegen voor de Kerk wereldwijd te veroorzaken. Deze tak van het *israëlisme* wordt vaak aangeduid met de term *postchiliasme*. Andere christenen verwachten – ná de wederkomst – een bijzonder tijdperk van de heerschappij van Christus op aarde vanuit Jeruzalem als de hoofdstad van de wereld. Veel aanhangers van deze theorie, aangeduid als *prechiliasme*, meer bepaald in haar specifieke vorm van *dispensationalisme*, geloven dat de Kerk vóór de wederkomst naar de hemel zal worden opgenomen, waarop dan een hervatting van Gods geschiedenis met Israël zou volgen.

Beide toekomstbeelden zijn afhankelijk van betwiste interpretaties van het Oude Testament. Zo stelde de theoloog K.H. Miskotte dat het Oude Testament een ‘tegoed’ voor Israël in het vooruitzicht stelt dat in het Nieuwe Testament nog niet is vervuld.¹⁷ Beide toekomstbeelden zijn ook afhankelijk van de uitleg van nieuwtestamentische perikopen, bijvoorbeeld respectievelijk *Romeinen* 11 en *Openbaring* 20. Het is opvallend dat Jezus en de apostelen nergens spreken van een bijzondere toekomst voor Israël. Het hoeft daarom niet te

---

¹⁵ Vgl. Steven Paas, *Luther on Jews and Judaism: A Review of his ‘Judenschriften’*, Berlin, Munster, Vienna, Zurich, London: LIT Verlag, 2017, p.15-25 over hoe Luther het Oude Testament niet alleen interpreteerde als ‘Boek van Israël’ maar ook als ‘Boek van Christus’; Raymond F. Surburg, ‘Luther and the Christology of the Old Testament’, Reformation Lectures, Bethany Lutheran Theological Seminary, 1982, internet.

¹⁶ Om de christocentrische en universele strekking van de Bijbel te laten zien, maakte ik dankbaar gebruik van studies als: Rob Dalrymple, *Wie zijn familie van Jezus: Een bijbelse theologie van land en volk en een reactie op het christenzionisme*, Bc-Bs, 2019.. Zie mijn inleiding, ‘Jezus wil je broer zijn’: <https://www.linkedin.com/pulse/jezus-wil-je-broer-zijn-dat-stein-paas/?published=t>: Zie ook: A. Blake White, *Gods uitverkoren volk: Beloofd aan Israël, vervuld door Christus voor alle volken in de ene katholieke Kerk*, Bc-Bs, 2022. Zie mijn inleiding, <https://www.linkedin.com/pulse/blake-white-gods-uitverkoren-volk-beloofd-aan-isra%25C3%25ABl-vervuld-paas/?trackingId=EfZom5pPc3iPJGefsGrpDA%3D%3D>

¹⁷ Kornelis Heiko Miskotte (1894-1976), *Als de goden zwijgen: Over de zin van het Oude Testament*, Amsterdam, 1956. Zie ook mijn *Israëlvisies in beweging*, p. 65, 183, 185, 207.

verbazen dat veel theologen¹⁸ hebben aangetoond dat deze theorieën niet kunnen worden verzoend met een consistente christocentrische hermeneutische benadering van de Schriften.

In aansluiting op deze heropleving van chiliastische verwachtingen van een glorieuze toekomst voor Israël en de Kerk vóór of ná de wederkomst van Christus, is er een verlangen ontstaan om het verleden, dat wil zeggen de herkomst van ons christelijke geloof uit Israël, opnieuw te interpreteren en de consequenties van deze vernieuwing voor vandaag te accepteren. Hierbij gaat het hen niet om een dieper verstaan van de talen van de Bijbel en de cultuur van het oude Israël, noodzakelijk voor de lezing en interpretatie van de Schrift. Het gaat meestal ook niet om het ontwikkelen van een fijngevoeliger missionair bewustzijn ten aanzien van het huidige Joodse volk in en buiten de staat Israël, waarin velen vijandig staan tegenover Jezus. De moderne hang naar het (her)ontdekken van ‘Joodse wortels’ is vaker ingegeven door de gedachte dat de Judaïstische religie in wezen verwant is aan het christendom of door de nog verdergaande mening dat Joden hun eigen weg van verlossing hebben – in sommige opvattingen zelfs buiten Christus, of zonder Christus. De vraag rijst dan welk geloof bedoeld wordt, het geloof van Abraham en Mozes, die Christus *kenden* (*Hebreeën* 11) en het geloof van Simeon en Anna die Jezus *verwelkomden* (Lukas 2:22-40), of het geloof van de rabbijnen van het jodendom, die — in navolging van de nieuwtestamentische Joodse leiders — Christus verwerpen. Waar de erkenning van Jezus ontbreekt, houdt de geloofsverwantschap op.¹⁹ Kinderen van God hoeven het geloof van Abraham niet te herontdekken, want zij hebben het in Christus. Dit betekent dat deze nieuwe zoektocht naar Joodse wortels binnen de beweging van het Israelisme een geloof in gedachten heeft, waarin Jezus Christus in ieder geval niet centraal staat.

Tenslotte hebben de theoretische veronderstellingen van het *israëlisme* politieke gevolgen. Veel christenen denken dat de moderne staat Israël op Bijbelse gronden het recht heeft om het hele ‘Heilige Land’ met geweld te bezetten en te bezitten, inclusief de regio's waar niet-Joodse Palestijnen al eeuwenlang wonen. In zijn boek *Het land van Christus* toont de evangelische Palestijnse theoloog Yohanna Katanacho aan dat dergelijke beweringen vanuit de Schrift niet kunnen worden volgehouden. Katanacho verwerpt daarom de absolute Israëlische landclaims, maar hij blijft tegelijk ver weg van een vijandige houding ten opzichte van het moderne Israël en de Joden in het algemeen.²⁰

4. Schijnbaar tegengestelde uitersten

In het door onze drie-enige God geopenbaarde Goede Nieuws van redding voor een verloren mensheid neemt Jezus Christus de centrale en allesomvattende positie in. Wat betekent dit voor de relatie tussen joden en christenen? Eerst moet worden benadrukt dat de huidige staat Israël en het Joodse volk het recht hebben om gerespecteerd te worden. We verwerpen en verafschuwen alle vormen van antisemitisme en van een ‘vervangingstheologie’ die neigt naar antisemitisme. *Antisemieten* botsen met het Evangelie. Maar geldt dat niet ook voor *filosemieten*, dat wil zeggen extreme aanbidders van het na-Bijbelse Israël? In het persoonlijke geloof, de theologie en de Kerk kan het belijden van Jezus Christus niet worden vergezeld van

---

¹⁸ O.a. de auteurs die zijn genoemd in voetnoten 2, 5, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 16, 20.

¹⁹ Joodse rabbijnen als Lody B. van de Kamp beamen dit. Naar aanleiding van Jezus’ uitspraak dat Hij de Weg, de Waarheid en het Leven is (Johannes 14:6, vgl. 20, 21) zegt hij even eerlijk als confronterend: ‘Maar voor mij geldt een andere waarheid, waar de christelijke Messias al lang vóór het ontstaan van de kerk geen deel van uitmaakte en nu al tweeduizend jaar lang nog steeds geen deel van uitmaakt. Mijn waarheid vertelt mij dat dat ook zo zal blijven’, in: ‘De Jood heeft niets bij Jezus, maar mag er wel bij horen’, in: *Volzin*, 17-6-22 (<https://volzin.nu/de-jood-heeft-niets-met-jezus/>)

²⁰ Yohanna Katanacho, *The Land of Christ: A Palestinian Cry*, Pickwick Publications, October 1, 2013. Zie mijn recensie in: *Theoblogie*, <https://www.theoblogie.nl/recensie-het-land-van-christus-yohanna-katanacho/>

een onvoorwaardelijke positieve waardering van de religie van het Jodendom die Jezus als Messias verwerpt. Daarom kan de christelijke visie op heilsgeschiedenis geen uitzonderlijke religieuze verwachtingen ademen, die alleen zouden gelden voor het volk en het land van het na-Bijbelse Israël.

Naar mijn mening zou een dergelijk perspectief noodzakelijkerwijs ten koste gaan van de verwachtingen die in Christus voor alle volkeren gelden. In wezen zijn de essentiële betekenis en de centrale positie van de Heere Jezus Christus onverenigbaar met een heilstheologie die speciale heilsverwachtingen voor specifieke etnische groepen, geografische gebieden en religies mogelijk maakt. Jezus wordt niet verheerlijkt door Israël als zodanig, maar door allen – Joden en niet-Joden in alle landen van alle tijden – die in geloof Hem toebehoren en nieuwe schepselen zijn geworden.

Het christenzionisme of – in bredere zin – *het israëlisme* verduistert op zijn minst het zicht op de christocentrische en universele reikwijdte van de Schrift. De constructie van een ‘nationalistisch-etnische’ betekenis van Bijbelse profetie kan juist de gevoelens van antisemitisme oproepen, waartegen men zich wil verzetten. De interpretatie die aan het na-Bijbelse Israël en het huidige Joodse volk in Gods plan een hogere of uitzonderlijker status dan die van alle andere naties geeft, leidt ertoe dat de unieke en allesomvattende betekenis van Christus voor alle volkeren wordt ondergewaardeerd, verkeerd begrepen of zelfs misbruikt. Een dergelijke uitleg van de Schrift kan de oorzaak zijn van twee schijnbaar tegengestelde standpunten, de ene verheft Israël en de andere verlaagt of vernedert Israël. Deze twee gevolgen staan echter in principe niet echt tegenover elkaar, want ze komen voort uit dezelfde letterlijke lezing en interpretatie van eenzijdig geselecteerde delen van de Schrift. De geschiedenis heeft aangetoond dat de ene positie naar de andere kan verschuiven.²¹ De oorzaak van beide ligt niet zelden bij het racisme dat het Westerse christendom vaak heeft gekarakteriseerd. Maar wie als christen met de verlossende boodschap van Jezus Christus zijn of haar multiculturele wereld wil tegemoet treden, moet zich door Hem laten genezen van elke vorm van racisme.²² *Antisemitisme* en *filosemitisme* druisen beide in tegen de essentie van persoonlijk geloof, theologie en Kerk.

5. Gevolgen voor geloof, theologie en Kerk

Tellen raciale of etnische voorkeuren mee in de manier waarop God zich in Zijn liefde heeft neergebogen naar de gevallen mensheid? Naar mijn overtuiging is het oprechte en ondubbelzinnige Bijbelse antwoord op deze vraag: Nee! Dit hardnekkige idee, dat steeds weer de kop opsteekt, is voorgoed ongefundeerd gebleken. De scheidingsmuur is afgebroken (*Efeze* 2:11-22). Het Evangelie schenkt geen speciale status aan rassen, volken of naties. De geestelijke status van Israël verschilt niet van de geestelijke betekenis van andere volken.

Daarom is het aandringen van *christenzionisten* of – meer in het algemeen – van *israëlisten* op een uitzonderlijke en bevoorrechte positie van Israël in de heilsleer misleidend, zowel voor Joden als niet-Joden. Voor de Joden presenteert de ideologie van het *christenzionisme* ten onrechte het geloof in Jezus Christus als een onderdeel van het Joodse religieuze nationalisme. In de gedachten van alle andere mensen voedt dit de dwaling dat Christus alleen hun Redder kan zijn als zij Hem aanvaarden in het kader van speciale religieuze verwachtingen voor of van het aardse Israël.

---

²¹ Over de principiële verwantschap van antisemitisme en filosemitisme, zie o.a. mijn *Israëlvizies in beweging*, p. 10, 132v, 247vv.

²² Zie mijn artikel, ‘Racisme penetreerde het Westers Christendom’, CIP 13-8-20 <https://www.linkedin.com/pulse/racisme-penetreerde-westers-christendom-steven-paas-steven-paas/?trackingId=HITaQCAIShsxZjrogliDGA%3D%3D>

6. Conclusie

De ideeën van het *christenzionisme*, of – in bredere zin – van het *israëlisme* zijn aanvechtbaar, omdat ze de centrale plaats van Christus als Redder van de wereld onder druk zetten. Bijgevolg schaden ze de christocentrische en katholieke (universele) aard van de Kerk, de theologie en het persoonlijke geloof. Daarom kan deze ideologie niet anders dan schade opleveren voor de ondubbelzinnige uitvoering van de universele missie van Christus aan alle volkeren,²³ inclusief het opstandige ‘Babel’ (*Openbaring* 16, 17) en het ongelovige ‘Jeruzalem’ (*Galaten* 4:25). Echter, door deze missie van Jezus Christus en de Heilige Geest blijft God in genade Zijn handen uitstrekken naar de zondige mensheid (vgl. *Romeinen* 10:20, 21). Die gelukkige situatie bestaat omdat in Christus de demonstratieve liefde van God voor het Bijbelse Israël is vervuld en werkelijkheid is geworden in Zijn liefde voor de wereld (*Johannes* 3:16-18). In Gods geopenbaarde heilsplan verschilt de status van het na-Bijbelse Israël, als ontvanger van die liefde, niet van de status van enig ander volk.

Veenendaal, juli 2022

Dr. Steven Paas (1942) publiceerde over Europese en Afrikaanse kerkgeschiedenis, zending, het verschijnsel van het israëlisme in de interpretatie van bijbelse profetieën en over de lexicografie van het Chichewa, een veel gesproken taal in Centraal-Afrika. Zie voor zijn profiel: <https://www.linkedin.com/in/steven-paas-9122ba14/>

---

²³ Paas, *Westerse christenen met hun burens onderweg*, p.31-50 over de universele reikwijdte van zending, te ‘beginnen in Jeruzalem’.